

BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERLE MÜCADELEDE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ: “TÜRKİYE BAĞIMLILIKLARLA MÜCADELE EĞİTİM PROGRAMI”¹

Savaş YILMAZ *

Prof. Dr. Hasan BACANLI **

*Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Müdürü, savas.yilmaz@yesilay.org.tr

** Biruni Üniversitesi Eğitim Fak. Dekanı, TBM Program Yöneticisi, hasan.bacanli@gmail.com

GİRİŞ

Türkiye Yeşilay Cemiyeti, yurdumuzda ahlâkî ve kültürel bir kalkınma atmosferi içinde; tütün, alkol ve madde bağımlılığı gibi toplum ve gençliğin beden ve ruh sağlığını tahrip eden bağımlılıklar yanında, kumar, fuhuş, internet ve teknoloji bağımlılığı gibi gençliğe ve topluma zarar veren bütün zararlı alışkanlıklarla mücadele etmek, millî kültürüne bağlı nesiller yetiştirmek amacı ile kurulmuştur.

Türkiye Yeşilay Cemiyet bu çerçevede bağımlılıklarla mücadele etmek üzere, toplumun bilinç, güç ve kaynaklarını harekete geçirir; insan onur ve saygınlığının korunması doğrultusunda her koşulda, yerde ve zamanda desteğe muhtaç insanlara yardım eder; toplumun bağımlılıklarla mücadele kapasitesinin geliştirilmesine sürekli katkıda bulunur.

Bu amaç doğrultusunda ulusal ve uluslararası kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarıyla gerekli işbirliği ve ortak çalışma organizasyonlarını geliştirir.

Bağımlılık, artan bir kullanım oranı ve çeşitlilik ile her yaşta insanımızı tehdit etmektedir. Genç neslin önleyici ve koruyucu hizmetlerle desteklenerek tütün, alkol, uyuşturucu madde, teknoloji ve diğer tüm bağımlılıklarla mücadele kapsamında okullarda ve ulusal düzeyde bilinç oluşturulması önem arz etmektedir. Türkiye Yeşilay Cemiyeti uzun yıllar alkolle mücadele konusuna ağırlık vermiştir. Ancak günümüzde bağımlılık sadece alkolle sınırlı değildir. Kişinin güç ve azmini, direncini olumsuz etkileyen her türlü bağımlılık kişinin beden ve ruh sağlığını tehdit eder. Kişinin beden ve ruh sağlığını tehdit eden her türlü bağımlılık Türkiye Yeşilay Cemiyetinin mücadele alanına dahil edilmiştir. Bu anlayışın ardında bağımlılığın bir kişilik özelliği olması ve bağımlı kişiliğin önlem alınmadığında şu veya bu bağımlılık biçiminde ortaya çıkabilmesi yatmaktadır. Bu anlayışla, Türkiye Yeşilay Cemiyeti toplumu tehdit eden tüm bağımlılıklarla mücadeleyi benimsemiştir. Bu çerçevede, alkol ve sigara kadar, uyuşturucu ve teknoloji bağımlılığı da Cemiyetin mücadele kapsamına alınmıştır.

Türkiye Yeşilay Cemiyeti, bağımlılıklarla mücadelede bilimsel temelli yaklaşım geliştirme, her yaş seviyesine uygun, bilimsel ve kanıta dayalı modüler eğitim programları geliştirme ve uygulama, toplumun bağımlılıklarla ilgili bilinç düzeyinin artırılması, faaliyetlerini ülke genelinde yaygınlaştırma ve uluslararası alanda söz sahibi bir organizasyon olma ve savunuculuk gibi hedefleri ile birçok proje/program geliştirmekte ve uygulamaktadır.

AMAÇ VE GEREKÇELENDİRME

Bağımlılık sadece belli bir yaşa gelmiş kişilerin sorunu değildir. Her yaşta bağımlılığa karşı yapılabilecek işlemler ve alınabilecek tedbirler vardır. Bağımlılığa karşı mücadele her yaşta sürdürülmesi gereken bir mücadeledir. Küçük çocuklarda önleyici çalışmalar ağırlıkta iken, yetişkinlerde bazen tedaviye kadar gidebilen mücadele biçimleri bulunmaktadır. Cemiyetimiz bu yüzden bağımlılıkla mücadeleyi anaokulundan yetişkinliğe kadar geniş bir perspektif içinde sürdürme kararlılığındadır. Bağımlılığa karşı bir taraftan önleyici, bir taraftan sağaltıcı (tedavi edici) çalışmalar sürdürülen Cemiyetimiz, eğitimi ön planda tutmaktadır.

¹ Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen ‘Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi’ nde bildiri olarak sunulmuştur.

Eğitim bilindiği gibi, kişilerde istenen davranış değişikliklerini kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır. İşlem olarak böyle tanımlanan eğitim, kurum olarak toplumdaki bireylerin ruh ve beden sağlıklarını korumayı, toplumun kùltürünü yeni nesillere aktarmayı, bireyleri toplumun sağlıklı ve verimli bir üyesi haline getirmeyi amaçlayan bir kurumdur. Bireylerde davranış değişikliği meydana getirmeyi veya bireylere olumlu özellikleri kazandırmayı amaçlayan her çaba, eğitimi hedefliyor demektir.

Bu düşüncelerle Cemiyetimiz eğitim çalışmalarına ağırlık vermeye başlamıştır. Bireyleri bağımlılıklara karşı aşılmak ve bilinçlendirmek, bağımlı kişilere yeni davranış özellikleri kazandırmak eğitim yoluyla sağlanabilmektedir. Cemiyetimiz kurulduğu günden beri çeşitli eğitim çalışmalarına yer vermiş ve katılmış olmakla birlikte, son yıllarda eğitim ile ilgili çalışmalarını artırma gayreti içindedir. Bu çerçevede okullarla işbirliği kadar Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak çalışmalar planlanmakta ve protokoller yapılarak öğrencilere yönelik etkinlikler öngörülmektedir. Çünkü öğrenciler bağımlılığa en duyarlı ve yatkın grubu oluşturmaktadır. Çocukluk dönemindeki korunmasızlık ve kolay ikna edilebilirlik, ergenlik döneminde merak ve akranlarla uyum içinde olma özellikleri çocukluk ve ergenlik dönemini bağımlılıklara karşı hassas hale getirmektedir. Bu nedenle, Cemiyetimiz okullara yönelik etkinliklere ayrı bir önem vermektedir. Ùlkemizde alkol kullanma yaşının ve uyuşturucu kullanma yaşının düşmesi ancak eğitim, yani öğrencilere yönelik önleme çalışmalarının yaygınlaşmasıyla durdurulabilir ve önlenir.

BULGULAR

Belirtilen gerekçelerle, Ùlkemizde yaşayan gençlerin daha güvenli ve mutlu bir hayat sürdürmelerine katkıda bulunmak, çocuk ve gençlerimizin bağımlılıklarla ilgili bilinç düzeylerini arttırmak amacıyla başlatılan “Türkiye Bağımlılıklarla Mücadele (TBM) Eğitim Programı”dır. Zaman zaman çeşitli resmi ve özel kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlandığı ve uygulandığı gibi, TBM pilot uygulamalı bir yaygın eğitim girişimidir. Bu program ile başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm ilgili kesimlere önleyici eğitim hizmeti sunulması amaçlanmaktadır. Program kapsamında öncelikle 03 Ocak 2014 tarihinde MEB ile bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol Türkiye Yeşilay Cemiyetinin sigara, alkol, uyuşturucu ve teknoloji bağımlılığı ile mücadele çalışmalarının Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte yürütülebilmesini ve iki kurumun işbirliği içinde çalışmalarını öngörmektedir.

Bu protokole dayalı olarak TBM program geliştirme çalışmaları yapılmış, eğitim materyalleri hazırlanmıştır. Bu eğitim materyalleri eğiticilerin eğitimi niteliğinde olup, hem eğiticilerin nasıl bir eğitim planlayacaklarını ve eğitimi nasıl yürüteceklerini kapsamakta, hem de eğitim sırasında kullanılabilir materyallerde bulunacak bilgileri içermektedir.

TBM'nin Ùlke çapında yaygınlaştırılmasından önce bir pilot uygulama ile sınanması ve görülebilecek aksaklıklar giderildikten sonra yaygınlaştırılması ilke olarak benimsendiğinden, önce pilot uygulama öngörülmüştür. Pilot uygulama için İstanbul ili seçilmiştir. İstanbul ili hem yakın denetim imkanından hem de Ùlke çapında yaygınlaştırma için örnek olabilecek çeşitlilikte şartları haiz olmasından dolayı pilot uygulama için uygun görülmüştür.

Verilen diğer bir karar eğitim sistemi içinde verilecek olan eğitimin kim tarafından verilebileceği karardır. Bu kararla ilgili olarak Milli Eğitim yetkilileriyle yapılan görüşmelerde sistem içinde bu çalışmaların rehber öğretmenler aracılığıyla yürütülmesinin en doğru yol olacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Bu karar çerçevesinde tüm Ùlkede yapılacak çalışmaların rehber öğretmenler aracılığıyla yürütülmesi planlanmıştır. Çünkü bağımlılık konusunda gerekli önleyici ve sağaltıcı tedbirleri almak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin de çalışma alanı kapsamındadır. Böylelikle tüm rehber öğretmenlerin görevlerinin bir gereği olarak bu çalışmalarda yer alması gerektiği yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir.

Tüm rehber öğretmenlerin eğitici eğitimine alınması yerine, genel olarak Milli Eğitim Bakanlığının çalışmalarında olduğu gibi formatör yetiştirme ilke olarak benimsenmiştir. Yetiştirilen formatörlerin çalışma bölgelerindeki rehber öğretmenleri yetiştirmeleri ve bu rehber öğretmenlerin okullarda TBM çalışmalarını yürütmeleri planlanmıştır.

Pilot il olan İstanbul'da, hazırlanmış olan materyallerin paylaşılması ve formatör yetiştirilmesi amacıyla 17-22 Şubat tarihlerinde formatör eğitimi gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimde hazırlanan eğitim materyallerinin yanısıra 5 adet kitapçık hazırlanmıştır. Bu kitapçıklar konu ile ilgili bilinmesi gerekli tüm bilgileri içermektedir. Eğiticilerin eğitim sırasında kullanmalarına yönelik olarak hazırlanmışlardır. İstanbul ilindeki 39 ilçeden 41 formatör rehber öğretmenin bu çalışmaya katılması sağlanmıştır. Çalışma 6 gün sürmüştür ve eğitimlerin hem içeriği hem düzenlenmesi ile ilgili tüm bilgiler formatörlere iletilmiştir.

Program, bağımlı olmayan bireyleri bağımlılık sürecine girme riskini en aza indirecek evrensel temelli bir önleme eğitim programıdır. Bu kapsamda okul düzeyindeki eğiticilere, toplumun farklı kesimlerindeki hedef gruplara eğitim vererek ülke düzeyinde bu programın yaygınlaştırılması görevi verilmiş olmaktadır. Yaklaşık olarak 400 formatör eğitimci yetiştirilmesi ve bu formatörlerin ortalama 20 kişilik etki alanı olacağı hesabıyla 8000 saha eğitimcisinin programı uygulayacağı planlanmıştır. Bu 8000 saha eğitimcisi rehber öğretmen 8.000.000 civarında öğrenciye eğitim verebilecektir. Pilot uygulamada öncelikle lise öğrencileri hedeflenmiş olmakla birlikte, Eylül 2014 tarihinden itibaren ülke çapında yaygınlaştırılacak olan uygulamada tüm öğrenciler kapsam dahilinde olacaktır.

Türkiye'de ilk defa bağımlılıkla mücadele de bu kadar büyük hedef kitleye hitap eden bir program meydana getirilmiştir. Bu program konu alan uzmanlarının desteği ile ülkenin sosyolojik yapısı, ihtiyaçları ve mevcut eğitim sistemi göz önüne bulundurulup tüm Türkiye'de uygulanabilecek bir şekilde geliştirilmiştir.

Formatör eğitiminde eğitim almış olan 41 formatörün kendi ilçelerindeki rehber öğretmenlere TBM eğitimi vermek üzere planlamaları yapılmıştır. Bu çerçevede öncelikle formatörler 5 bağımlılık alanına göre gruplandırılmışlardır. Oluşturulan 8 grupta, her bağımlılık alanında (alkol, sigara, uyuşturucu, teknoloji ve genel sağlık alanları) yetişmiş formatör bulunmaktadır. Birbirlerine yakın ilçeler gruplandırılmış ve etkililik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu gruplar Nisan 2014 ayı içerisinde 2 günlük eğitici eğitimleri gerçekleştirmişlerdir. Gruptaki formatörler kendi çalışma alanlarını bu eğitimde saha eğitimcisi olan rehber öğretmenlere aktarmışlardır. Grupta 5 kişi olduğu için, her biri bir formatörün etki alanında olmak üzere 5 hafta boyunca formatörler saha eğitimcisi eğitmişlerdir. Buna göre bir formatör kendi çalışma alanını 5 ayrı grupta aktarmıştır, bu gruplardan biri de kendi etki alanıdır. Bu iki günlük eğitimler sonunda 800 civarında rehber öğretmene ulaşılmıştır.

Mayıs 2014 itibarıyla saha eğitimcisi rehber öğretmenler öğrencilere eğitim vermektedirler. Bu uygulamanın ay sonunda bitmesi planlanmıştır. Uygulamalarda eğiticilerden ve öğrencilerden geribildirim alınacaktır. Bu geribildirimler dikkate alınarak uygulamada gerekli değişiklikler yapılabilecektir.

Haziran – Temmuz – Ağustos 2014 aylarında diğer materyallerin 18 ayrı modül şeklinde hazırlanması planlanmıştır. Ardından Eylül 2014'ten itibaren uygulama ülke çapına yaygınlaştırılacaktır.

SONUÇ

Türkiye Yeşilay Cemiyeti son yıllarda kurumsal kapasitesini üst düzeye çıkarmış, ulusal ve uluslararası seviyede örnek olabilecek “*Türkiye Bağımlılıklarla Mücadele Eğitim Programı*” gibi projeleri uygulamaya koymuştur. Eğitim, önleyici sağlık, savunuculuk ve uluslararası alanda yapılan diğer çalışmalarla birlikte Yeşilay'ın iyi uygulama örneklerinin Türk Dünyasına aktarılması gelecek nesiller için önem arz etmektedir.